

Wstęp

Prezentowane zagadnienie, czyli „Przestrzeń operacyjna prawa międzynarodowego publicznego. Perspektywa polska”, mieści się w zakresie tematycznym: wzajemny stosunek prawa międzynarodowego i prawa wewnętrznego oraz celuje w sens i istotę dziedziny, jaką jest prawo międzynarodowe publiczne.

K. Skubiszewski ćwierć wieku temu pisał: „Rozpatrując związki i wzajemny stosunek pomiędzy prawem międzynarodowym i krajowym łatwo wdać się w dyskusję nad podstawowymi zagadnieniami naszej dyscypliny. Zestawienie bowiem dwóch porządków każe badać ich podobieństwa i różnice, czyli prowadzi do analizy kwestii tak generalnych jak: natura prawa międzynarodowego, jego źródła oraz rola i znaczenie suwerenności państwa”¹.

Sama relacja pomiędzy prawem międzynarodowym publicznym a prawem wewnętrznym wciąż nasuwa znaczne wątpliwości zarówno doktrynalne, jak i praktyczne oraz dydaktyczne. W polskiej literaturze przedmiotu, zwłaszcza w podręcznikach akademickich, a także w procesie dydaktycznym, zagadnienie to bywa jednak traktowane pobieżnie lub nawet jest omijane (ze względów, o których w treści opracowania), a ponadto bywa odbierane jako ułożone na pograniczu różnych gałęzi prawa.

Autorka swą wiedzę prawniczą, w tym wiedzę z zakresu prawa międzynarodowego publicznego, a następnie prawa europejskiego, zdobywała i wykorzystywała, będąc świadkiem i prawniczo świadomym obserwatorem pewnych przełomów istotnych nie tylko społecznie, ale także m.in. wpływających na kształt polskiej literatury międzynarodowoprawnej. Pierwszym przełomem była transformacja ustrojowa i przemiany demokratyczne 1989 r. i lat następnych, co pociągnęło za sobą łatwiejszy dostęp do literatury międzynarodowej oraz zmianę specyficznego w socjalistycznej Polsce podejścia, że prawo międzynarodowe publiczne jest dziedziną elitarną, ale dość egzotyczną i w istocie – na tle innych nauk prawnych – jedynie odległą od praktyki „fanaberią”. Ważnym wydarzeniem było m.in. przystąpienie Polski w 1991 r. do Rady Europy i w następstwie wprowadzenie w naszym kraju wysokich standardów w zakresie ochrony praw człowieka. Drugim wydarzeniem przełomowym było utworzenie mocą traktatu w Maastricht (1992 r.) UE nowej, specyficznej, unikatowej jakości prawnej, nowoczesnego tworu integracyjnego oraz w 2004 r. przystąpienie Polski do jej struktur.

¹ *K. Skubiszewski*, Wzajemny stosunek i związki pomiędzy prawem międzynarodowym i prawem krajowym, RPEiS 1986, z. 1, s. 1.

Powyższe wydarzenia wpłynęły na wzrost znaczenia problemów z zakresu relacji między prawem międzynarodowym a polskim prawem wewnętrznym oraz na zwiększenie zainteresowania niniejszą tematyką.

Opracowanie składa się z siedmiu rozdziałów.

Rozdział pierwszy poświęcono przede wszystkim wszechstronnej charakterystyce zasady prymatu prawa międzynarodowego, analizując m.in. jej związek z zasadą *pacta sunt servanda*, a także jej relacje z koncepcją suwerenności państwa oraz regułami suwerennej równości państw i dobrej wiary. Wnikano w istotę zasady supremacji prawa międzynarodowego, dążąc do wyjaśnienia, czy współcześnie istnieją jakiegokolwiek podstawy do stwierdzenia, że prawo międzynarodowe wyposaża swe normy w walor samoistnego obowiązywania w przestrzeni krajowej. Dokonano m.in. przeglądu regulacji konstytucyjnych wybranych państw. Zaproponowano teoretyczną koncepcję współtworzenia i wspólnego urzeczywistniania przez prawo międzynarodowe i prawo krajowe zasady prymatu tego pierwszego.

W rozdziale drugim jako punkt wyjścia rozważań zdefiniowano swoistą przestrzeń operacyjną prawa międzynarodowego, a następnie pokazano metody, którymi zapewnia się skuteczność tego prawa w sferze wewnętrznej poszczególnych państw, wskazując walory i mankamenty tych metod oraz związane z nimi problemy teoretyczne i praktyczne. Pokazano także oryginalne, wielorakie i twórcze funkcje instytucji systemów prawa wewnętrznego, którymi są orzecznictwo wewnętrzne i ustawodawstwo poszczególnych państw, w zakresie, w jakim instytucje te są wykorzystywane, czy wręcz „wypożyczane” przez prawo międzynarodowe. Zaproponowano własne ujęcie teoretyczne tego problemu.

W rozdziale trzecim zawarto w szczególności charakterystykę współczesnych źródeł i podmiotów prawa międzynarodowego, które to prawo jest dziedziną młodą, nie w pełni jeszcze ukształtowaną i podlegającą stałym przeobrażeniom oraz rozwojowi, zachodzącemu na naszych oczach. Wskazano także te cechy charakterystyczne prawa międzynarodowego, które stanowią najpoważniejsze bariery na drodze do pełnej realizacji zasady jego prymatu.

W rozdziale czwartym przeanalizowano aktualne polskie rozwiązania konstytucyjne odnoszące się do stosowania prawa międzynarodowego w polskim porządku prawnym, wyprowadzając z nich wnioski, które mogą posiadać pewną przydatność praktyczną i naukową. Przeanalizowano także polskie piśmiennictwo ze szczególnym uwzględnieniem podręczników do nauki prawa międzynarodowego. W zakresie prezentowanych zagadnień podjęto próbę oceny ich funkcjonalności.

Rozdział piąty stanowi, zdaniem autorki, szczególnie interesujący fragment opracowania. Zaprezentowano w nim i oceniono, jako mocno niedoskonały i krzywdzący dla tej dziedziny prawa, a w efekcie w przyszłości dla polskich prawników praktyków, proces nauczania prawa międzynarodowego publicz-